

Richterek, Oldřich

Mezinárodní vědecká konference k jubileu A.P. Čechova

Opera Slavica. 2010, vol. 20, iss. 1, pp. 29-32

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117124>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

cesta na společenské výsluní, neboť význam těchto oborů poroste i v souvislosti s rozšiřováním EU a hlavně s tím, že část slovanských zemí bude v EU, část zůstane mimo. Toto rozkročení dává slavistice novou a výhodnou dimenzi, potenci a dynamiku.

V souvislosti s doporučeným tematickým zaměřením letošního kongresu – tj. tzv. areálovými studii (jinak filologicko-areálovými) – se tu upozorňovalo na nový časopis, který začal vycházet v Brně – *Nová rusistika*, stejně jako na další časopisy z Olomouce, jiné z Brna, sborníky z Hradce, Českých Budějovic, Ostravy aj.

Kromě pracovní části nabídl kongres také společenský večer, divadelní představení studentů Katedry slavistiky PF UHK pod vedením doc. Galiny Kosych a procházku historickým jádrem města. Kongresu se zúčastnili představitelé velvyslanectví Ruské federace a Slovinska. Kromě úvodních vystoupení zástupců zmíněných ambasád, organizátora kongresu prof. Richterka a předsedy ČAS, tu zazněly příspěvky, které ukázaly šíři problematiky a její flexibilní variace. Zdeněk Pechal promluvil o uměleckých a neuměleckých žánrech, vycházejí i z brněnské koncepce integrované žánrové typologie, jazykovým obrazem jiných zemí v ruštině se zabýval Jozef Sipko, frazeologickým obrazem světa Ludmila Stěpanovová, o Jakobsonově Moudrosti starých Čechů pojednal Miloš Zelenka, o různých aspektech literární vědy a areálových studií hovořili Oldřich Richterek, Marie Sobotková, Daniel Bína, Libor Pavera, Mária Kusá, Jaroslav Toman, Alenka Jensterle-Doležalová, Nella Mlsová, Stefano Aloe, Sergio Bonazza, Giuseppe Maiello, Petr Kučera, Kateřina Tichá, o klíčových lingvistických tématech se zmiňovala vystoupení Petry Fojtů, Romana Sukače, Lucje Bańczyk, Heleny Flídrové, Aleše Brandnera, Zdeňky Vychodilové, Galiny Kosych, Jany Ruferové, Evy Vysloužilové, kulturního areálu se týkaly referáty Marty Pató, Jiřího Fialy, Miloslava Konečného, Aleše Kozára, Radky Hříbkové, Natalie Čuvelevové, Jeleny Vasiljevové, Michaely Peškové, Katarinmy Mäsiarové, Lenky Müllerové, Evy Niklesové, Lucie Mattové, Blaženy Rudincové, Zdeňky Nedomové, Eleny Opletalové, areálové lingvistiky pak příspěvky Zbyňka Holuba, Jindřicha Kessnera a Ljuby Mrovčové. Důležité bylo, že se k programu kongresu a záměrům ČAS přihlásili slavisté fakticky ze všech českých univerzit, kde slavistika hraje podstatnější úlohu, ze Slovenska přijeli mj. zástupci UK z Bratislavy. Současně je důležité, že tu byly všechny slavistické generace, o virtuální přítomnosti jejího mezinárodně respektovaného nestora Slavomíra Wollmana jsme se zmínili. Spolupráce a věcnost jsou nejlepší odpovědí na zpochybňování slavistiky jako takové i její areálové podoby.

Ivo Pospíšil

Mezinárodní vědecká konference k jubileu A. P. Čechova

Není nutno zdůrazňovat, že jeden z posledních ruských klasiků **Anton Pavlovič Čechov** (29. 1. 1860-15. 6. 1904) patří dnes k nejvýznamnějším (a stále aktuálním) spisovatelům nejen v kontextu ruské literatury, ale i v povědomí literatury a kultury světové. Je proto přirozené, že v samotném Rusku byla 150. výročí narození tohoto spisovatele a dramatika věnována velká pozornost – dokonce i ze strany současných politiků. Slavnostního vzpomínkového aktu u spisovatelova rodného domu v jihoruském Taganrogu – přístavu na břehu Azovského moře v Rostovské oblasti – se v den výročí jeho narození zúčastnil i prezident D. A. Medveděv v doprovodu mnoha významných osobností, mj. i rektora Moskevské

státní univerzity (V. A. Sadovničij). Čechov byl totiž absolventem tehdejší lékařské fakulty této univerzity, a základní kámen k památníku, který by měl danou skutečnost připomínat současným studentům, byl už i v prostorách největší a nejprestižnější ruské vysoké školy položen.

Hlavní literárně-vědeckou událostí, spojovanou se vzpomenuťm výročí, se nepochybně stala mezinárodní vědecká konference *«А. П. Чехов и мировая культура: взгляд из XXI века»*, kterou spojeným úsilím uspořádaly tři instituce: katedra dějin ruské literatury Filologické fakulty MGU, Čechovovská komise při Radě dějin světové literatury RAN a Státní literární muzeum A. P. Čechova v osadě Melichovo (tj. Музей-заповедник А. П. Чехова Мелихово) ve dnech 29. 1.-2. 2. 2010. Další vědecká tematicky příbuzná setkání jsou v letošním jubilejním roce na různých místech Ruské federace ještě plánována (mj. i ve vzpomenuťm spisovatelově rodišti).

Rozhodující zásluhu na přípravě i průběhu moskevské konference měla nepochybně zmíněná katedra Filologické fakulty MGU, kde také podstatná část jednání probíhala. Podílí se na tom mj. i skutečnost, že vedoucí této katedry V. B. Katajev (přední ruský «чеховед», který je znám svými pracemi v řadě zemí světa, českou rusistiku nevyjímaje), je současně předsedou spolupořádající Čechovovské komise RAN. Jakýmsi „nervem agens“ celého setkání se stal pracovník téže katedry R. B. Achmetšin, na němž spočinula úloha vědeckého tajemníka a praktického organizátora. Konference byla obelána 140 přihláškami (spolu s tezemi referátů) z 19 zemí, do samotného programu bylo zařazeno 124 referátů, které kromě plenárního zasedání odezněly celkem v 8 sekcích (1. *Биография, мировоззрение*, 2. *Поэтика*, 3. *Шедевры чеховской прозы*, 4. *Литературные связи*, 5. *Чехов и писатели XX века*, 6. *Драматургия и театр*, 7. *Переводы, рецепция*, 8. *Язык чеховских произведений*.) Kromě toho byl organizován kulatý stůl na téma *«Чехов в школе»* a několik referátů odeznělo během celodenní exkurze do osady Melichovo, spojené se známým obdobím lékařské praxe A. P. Čechova (v letech 1892-1899), kde kromě prohlídky celého památníku byl i kulturní program se symptomatickou čechovovskou atmosférou v podání mladých moskevských herců.

Úvodní plenární zasedání bylo zahájeno za přítomnosti proděkana hostitelské fakulty O. A. Klinga (jinak vedoucího její katedry teorie literatury)¹ a dalších hostů, mezi nimiž přítomně mj. zaujal velvyslanec republiky Srí Lanka.² Téma vstupního referátu³ *«Чехов в XX веке: покорение планеты»* (V. B. Katajev) bylo de facto symptomatické pro závěry

¹ Vedení univerzity muselo nečekaně (podle protokolu) doprovázet prezidenta na slavnostním shromáždění ve spisovatelově rodišti Taganrogu. Prof. Kling se pak v odpolední části úvodního pléna věnoval zajímavé otázce „zobrazení času“ v Čechovově tvorbě.

² Čechov se na ostrově zastavil v listopadu 1890 během návratu ze své známé cesty na Sachalin (mj. tam dopsal svou povídku *«Гусев»*). Dnes je hlavní město ostrova Kolombo partnerským městem Sankt-Peterburgu a je v něm zřízeno malé muzeum, připomínající spisovatelovu návštěvu. Z vystoupení pana ambasadora bylo zřejmé, že obyvatelé Kolomba jsou na kontakt slavného spisovatele se svou ostrovní zemí velmi hrdí.

³ Krátká informace samozřejmě neumožní ani minimálně komentovat všechny zařazené referáty (mimořádně synchronně probíhající práce jednotlivých sekcí apriorně tuto možnost vyloučila). Sborník, který má průběh konference ilustrovat, by měl v dohledné době vyjít péčí Čechovovské komise RAN v Moskvě. Zmíňuji proto víceméně jen ilustrativně několik konkrétních „plenárních“ témat, která můžeme považovat v podstatě za programová.

mnoha dalších vystoupení z nejrůznějších koutů světa: provokovalo totiž nejen k úvahám o příčinách vzpomenuť Čechovovy celosvětové popularity, ale i ke zkoumání, nakolik se v měnicím se historickém kontextu nezdíká odlišných kulturních komunit upevňuje, zachovává či kvalitativně mění recepcí a interpretací původního spisovatelova uměleckého i lidského odkazu. Nemalý zájem vyvolalo vystoupení zástupce uměleckého ředitele známého moskevského divadla MCHAT (A. M. Smeljanskij: «*Чехов и Художественный театр*»), který se věnoval aktuálním otázkám současných inscenací čechovovských dram, vyvolávajících (jak je nám dobře známo) kontroverzní diskuse – tematicky oscilující mezi zastánci tradičního pojetí s rigorózním respektováním Čechovova textu a propagátory experimentálních scén „na čechovovská témata“. Zajímavé téma otevřel vedoucí redaktor petrohradského literárního časopisu «Нева» (И. Н. Сухих: «*Чехов как Толстой: опыт практической жизни*») a předznamenal tak de facto celou plejádu komparativních pohledů na Čechovu tvorbu v relaci s dalšími (nejen ruskými) spisovateli. (Jde totiž o téma velmi nosné, protože příslovečná stručnost Čechovova vyjadřování, provokující ambivalentně motivovanou a interpretačně empatickou spoluúčasť recipienta jeho díla, podobná komparativní témata nabízí de facto už více jak sto let v ruské i světové literatuře.⁴)

V tematické různorodosti jednotlivých referátů zaujímaly výraznou pozici mj. takové otázky, jako byly nové zpřesňující návraty k nejrůznějším epizodám autorovy biografie⁵, pokusy o nové interpretační analýzy jeho jednotlivých děl i jejich distinktivních stylistických znaků (někdy i bez respektování přirozených posunů interpretačních východisek v nových časových, společensko-kulturních, případně jinonárodních kontextech)⁶. Nesporně zajímavá byla vystoupení se zasvěceným pohledem na Čechovovu tvorbu z pohledu vzdálenějších kultur (Japonsko, Korea, Čína, Nový Zéland, Kanada, USA aj.) a tudíž i lišících se interpretačních a recepčních tradic; přesvědčivě totiž potvrzovala skutečnou současnou nadnárodní, světovou popularitu odkazu autorova díla. Jisté „nadhledové“ sumarizační resumé (zejména u referátů inspirovaných čechovovskými biografickými fakty) přineslo vystoupení pracovnice Gorkého institutu světové literatury RAN (rovněž členky spoluorganizátorské Čechovovské komise RAN) I. J. Gitovič, která v závěrečném plenárním zasedání zbavila tuto problematiku úzkého utilitárního přístupu a upozornila na nutnost nazírat literárně historické otázky v širších souvislostech. Symptomatickým doplněním závěrečného jednání byl i obsáhlý referát známé čechovovské teatroložky T. K Šach-Azizové nazvaný «*Вечное движе-*

⁴ Pro ilustraci bych uvedl alespoň takové prezentované komparace jako hledání některých společných pohledů na svět či podobných narativních postupů – eventuálně východisek nebo sémantických gest – mezi Čechovem a takovými autory jako F. M. Dostojevskij, A. S. Puškin, M. Ju. Lermontov, A. I. Kuprin, G. B. Shaw, I. Bunin, W. Shakespeare, Čechov a anglická, americká aj. próza atd.

⁵ Tady je pro českého literárněvědného badatele zajímavé znovu si připomenout tradiční svébytný zájem ruské odborné komunity o vysoce detailní postižení všech faktů spisovatelovy biografie, včetně její ilustrace podrobnými údaji, dochovanými exponáty předmětů denní potřeby, písemnostmi, korespondencí aj. Z tohoto hlediska byla např. vzpomenuť návštěva čechovovské osady Melichovo bezesporu zajímavá a přínosná nejen svými literárně-historickými, ale i obecně kulturními artefakty, které zaujaly všechny účastníky konference.

⁶ Mohl bych ilustrovat tématy věnovanými čechovovské metafoře, jazyku jeho díla (nebo jen jednomu jeho konkrétnímu artefaktu), prožívání času u Čechova, sémantické charakteristice vlastních jmen v jeho prózách i dramatech aj.

ние», který nejen resumoval trvalý zájem o spisovatelův odkaz, ale i zákonité vývojové posuny k němu.

Zájem vyvolala i některá nikoliv „ryze“ literární vystoupení. Ilustrativně bych připomněl alespoň dvě. Například už zmíněný kulatý stůl «Чехов в школе», který byl tematicky sice prioritně opřen o tradiční literárně didaktické principy a o tvorbu učebnic a chrestomatii prezentujících Čechovovo dílo v současných ruských školách, ale vedle (příznám se – mnou očekávaných) spontánních nářků na úpadek literární výchovy a zájmů o čtení vůbec, tj. jevů dobře známých i v podmínkách české výuky literatury a výchovy ke čtenářství, implicitně přesvědčil o nutnosti nazírat umělecký odkaz spisovatele především v rovině jeho potenciálního dialogu s aktuálním dobovým kontextem a zabránit tomu, aby mechanicky akcentovaná „čitankovost“ («хрестоматийность») nezastínila ty skutečné sémantické a umělecké hodnoty, které právě Čechova trvale vyčleňují mezi největší představitele světové literatury. Velmi zajímavý a vpravdě osvěžující byl rozsáhlý exkurs proděkana Fakulty fundamentální medicíny MGU V. A. Loginova, zabývajícího se vztahem diagnostických schopností Čechova lékaře a Čechova spisovatele; podařilo se mu tak nejen nastínit zajímavý vztah mezi „zákonitou ženou“ medicinou a „milenkou“ literaturou Antona Pavloviče⁷, ale dokázat, že i ve své původní profesi lékaře nebyl A. P. Čechov podprůměrným odborníkem.

Na všech konferencích s oblibou nejlépe hodnotím možnosti diskuse, která zpravidla nechává v účastnících nejsilnější dojem⁸. Sluší se připomenout, že prostor pro výměnu názorů byl na moskevské konferenci skutečně výborný a potvrzoval jedinečnou schopnost Čechovova díla provokovat zájem, kolegiální názorové konfrontace i opakované návraty k jedné už vyřčenému v nových – neustále se měnících – společenských, historických, geografických i kulturních podmínkách či kontextech. I z tohoto hlediska je nutno moskevskou mezinárodní vědeckou konferenci ve znamení významného čechovovského jubilea pozitivně ocenit.

Oldřich Richterek

Slavistika jako základní i aplikovaný výzkum

Centrum filologicko-areálových studií uspořádalo v rámci OPVK Další vzdělávání pracovníků v oblasti filologicko-areálových studií ve dnech 18.-19. května 2010 v prostorách Moravského zemského muzea dvoudenní mezinárodní seminář **Bělehrad - Brno** pod názvem **Slavistika: nová témata, metody a problémy**. Semináře se zúčastnili badatelé ze tří zemí (ČR, Slovensko, Srbsko). Bylo proneseno 17 referátů a byla bohatá diskuse na aktuální témata. Prof. Bogoljub Stanković z Bělehradské univerzity hovořil o úloze ruštiny v jinoslovanském prostředí, historik z AV ČR působící i na FF MU doc. Radomír Vlček se zamýšlel nad historickou slavistikou a konstatoval nedostatek kritického zkoumání ruského fenoménu. Bělehradský slavista/polonista prof. Petar Bunjak pojednal o srovnávacím zkou-

⁷ Jde o známý aforistický výrok samotného spisovatele, kterým s oblibou charakterizoval vztah mezi jeho dvěma profesemi – medicinou a literaturou.

⁸ Právě diskuse nebývá totiž velmi často zachycována ve sbornících přednesených referátů, které si účastníci následovně studují u svého pracovního stolu.